

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС

Юрій Капіца,
*директор Центру досліджень інтелектуальної
власності та трансферу технологій
НАН України, доктор юридичних наук
ID ORCID: 0000-0002-9449-8422*

Досліджується сучасний розвиток права інтелектуальної власності у 2017–2022 роках. Зазначається активна роль Європейської комісії з аналізу ефективності прийнятих актів ЄС та визначення планів розвитку сфери інтелектуальної власності в Євросоюзі. Звертається увага на доцільність використання документів Єврокомісії, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, охорони промислових зразків, сертифіката додаткової охорони, географічних зазначень тощо. Підкреслюється важливе значення Директиви ЄС 2019/790 про авторське право в єдиному цифровому ринку із запровадження сталої системи виплати справедливої винагороди авторам і виконавцям та актуальність імплементації зазначених положень у законодавстві України.

Ключові слова: охорона прав інтелектуальної власності, Європейський Союз, інтеграція України та ЄС, захист прав інтелектуальної власності, охорона авторського права

Реалізація Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими співтовариствами у 1996–2014 роках та Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони у 2014 році мала значний вплив права інтелектуальної власності ЄС на законодавство України. Очікувана ще з 2003 року¹ реформа національного законодавства у сфері інтелектуальної власності (далі — ІВ) з приведенням положень

у відповідність до актів Євросоюзу почала реалізовуватися в Україні у 2019 році з прийняттям низки законів.

Водночас характерною для ЄС є істотна динаміка політики у сфері інтелектуальної власності. Які пріоритети ставить Євросоюз на сучасному етапі у сфері інтелектуальної власності? Які нові політичні документи у сфері ІВ та акти ЄС було прийнято останніми роками. Які зміни очікує законодавство Європейського Союзу? Вказані питання є важливими для України, враховуючи рішення Ради ЄС від 23 червня 2022 року щодо

¹ Відповідно до ст. 50 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами Україна мала до 1 березня 2003 року забезпечити рівень захисту, аналогічний до існуючого в Спільноті, включаючи ефективні засоби забезпечення дотримання таких прав.

надання нашій країні статусу кандидата на членство в ЄС [1].

Розвиток права інтелектуальної власності Євросоюзу та питання наближення законодавства України до законодавства ЄС розглядалися автором у монографії «Право інтелектуальної власності ЄС: формування, інститути, напрями розвитку» 2017 року [2]. Зазначимо, що наукові публікації Андрощука Г., Дроб'язка В., Коваленко Т., Орлюк О., Пономарьової О., Троцької В., Шабаліна А., Штефан А. та інших присвячені окремим питанням сучасного розвитку права інтелектуальної власності Європейського Союзу.

Метою цієї статті є надання комплексного аналізу ініціатив ЄС у 2017–2022 роках, що не було раніше предметом досліджень.

1. Політичні документи ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Особливістю розвитку права ІВ ЄС є істотна роль політичних документів: повідомлень Європейської комісії, резолюцій Європейського парламенту. Відповідно до завдань та планів дій таких документів Європейською комісією (ЄК) розробляються проекти актів Євросоюзу, а також здійснюються організаційні заходи. У 2011–2016 роках ЄК були прийняті повідомлення [2, 171–176, 192–201]: «Єдиний ринок для прав інтелектуальної власності. Підтримка творчості та інновацій для забезпечення економічного зростання, високоякісних робочих місць та першого класу виробів та послуг у Європі» (2011 р.) [3]; «До сучасних більш європейських умов охорони авторського права» (2015 р.) [4]; «Підтримка справедливої, ефективної та конкурентоздатної європейської економіки, заснованої на авторському праві, у Єдиному цифровому ринку» (2016 р.) [5].

У 2017–2020 роках Європейською комісією прийнято:

- Повідомлення «Максимально використати інноваційний потенціал ЄС — План дій щодо інтелектуальної власності для підтримки відновлення та стійкості ЄС» (2020 р.) [6];

- Повідомлення «Збалансована система захисту прав інтелектуальної власності, що відповідає сучасним суспільним викликам» (2017 р.) [7];
- Повідомлення Комісії до Керівних установ щодо деяких аспектів Директиви 2004/48/ЄС Європейського парламенту та Ради про забезпечення прав інтелектуальної власності (2017 р.) [8];
- Повідомлення «Викладення підходу ЄС до патентів, істотних для стандартів» (2017 р.) [9].

План дій щодо інтелектуальної власності 2020 року акцентує увагу на таких п'яти викликах.

1. Частина системи ІВ ЄС залишається роздробленою, зі складними та дорогими процедурами, інколи нечіткими. Для покращення охорони прав ІВ передбачається:

- швидке запровадження єдиного європейського патенту (2021 р.);
- утворення більш прозорої та ефективної системи додаткових сертифікатів захисту лікарських засобів і засобів захисту рослин (2022 р.);
- модернізація законодавства про промислові зразки з метою більшої доступності охорони і переходу до цифрової та зеленої економіки (2021 р.);
- посилення охорони прав на географічні зазначення через передбачення охорони географічних зазначень для несільськогосподарської продукції (2021 р.);
- здійснення оцінки законодавства щодо охорони прав на сорти рослин (2022 р.).

2. Занадто багато компаній, зокрема МСП, і дослідників не використовують у повній мірі можливості, що надаються охороною ІВ. Для активізації використання ІВ передбачається:

- забезпечення разом з EUIPO схеми ваучерів для МСП для фінансування реєстрації прав інтелектуальної власності та надання стратегічних консультацій щодо ІВ (2021 р.);

- розгортання послуг з підтримки ІВ для МСП у рамках програми «Horizon Europe» та її розширення на інші програми ЄС (2020+);
- підготовка Кодексу практики розумного використання інтелектуальної власності (2022 р.).

3. Інструменти, що полегшують доступ до ІВ, розповсюдження технологій є недостатньо розробленими. Для полегшення ліцензування та спільного використання об'єктів права інтелектуальної власності (ОІВ) ЄК передбачає:

- забезпечити наявність критичних ОІВ у кризові періоди, у тому числі за допомогою нових інструментів ліцензування та координації примусового ліцензування (2021–2022 р.);
- покращити прозорість та передбачуваність у ліцензуванні патентів, істотних для стандартів (SEP) (2022 р.);
- сприяти доступу та обміну даними шляхом уточнення положень Директиви про комерційну таємницю та Директиви щодо баз даних (2021 р.).

4. Незважаючи на зусилля зі зміни ситуації підробка та піратство все ще процвітають, зокрема, використовуючи переваги цифрових технологій. Для боротьби з порушеннями прав ІВ Європейська комісія здійснить такі заходи:

- уточнити обов'язки щодо цифрових послуг, зокрема щодо онлайн-платформ, у проекті Регламенту «Єдиний ринок для цифрових послуг» (2020 р.);
- посилити роль Європейського бюро протидії шахрайству (OLAF) у боротьбі з підробкою та піратством (2022 р.);
- створити набір інструментів ЄС проти підробок, що встановлює принципи спільних дій, співпраці та обміну даними між правовласниками, посередниками та правоохоронними органами (2022 р.).

5. Комісія зазначає, що на світовому рівні не вистачає чесної гри і бізнес ЄС часто програє, працюючи за кордоном.

Вказується, що завдяки великому єдиному ринку Євросоюзу має унікальну можливість виступати глобальним установником стандартів у галузі ІВ. Для цього ЄК буде прагнути до повного впровадження положень ІВ у існуючих угодах про вільну торгівлю, використовувати діалоги з питань ІВ з основними торговими партнерами та іншими пріоритетними країнами; продовжувати підготовку звітів про треті країни стосовно порушень прав ІВ; застосовувати механізми перевірки іноземних інвестицій для забезпечення безпеки стосовно критичних активів ІВ у Євросоюзі [10] тощо.

У Повідомленні ЄК «Збалансована система захисту прав інтелектуальної власності, що відповідає сучасним суспільним викликам» 2017 року зазначено 4 основні пріоритети:

1. Більш ефективний і прогнозований режим судового провадження в ЄС, що включає прийняття повідомлення стосовно тлумачення та застосування ключових положень Директиви про реалізацію прав ІВ 2004 року; співпрацю з національними експертами та суддями над настановами щодо найкращої практики; наведення найкращих практик, зокрема через портал Your Europe. Заохочення спеціалізації суддів з питань ІВ; оприлюднення судових рішень. Сприяння більш широкому використанню альтернативного врегулювання спорів через створення центру посередництва при EUIPO.
2. Посилення ініціатив для профілактики та боротьби з порушеннями ІВ. З цією метою — розширення добровільних угод щодо боротьби з порушеннями прав ІВ, у яких беруть участь правовласники, інтернет-платформи, рекламні компанії, вантажовідправники та постачальники платіжних послуг. Запровадження аналізу ефективності таких угод. Сприяння належній обачності в ланцюгах поставок, дослідження потенціалу нових технологій, таких як блокчейн; заохочення застосування

акредитації для запровадження схем дотримання прав ІВ.

3. Боротьба з порушеннями прав ІВ через удосконалення адміністративного співробітництва, що передбачає посилення інформування громадськості про ризики, пов'язані з порушеннями прав ІВ; більш цілеспрямовану допомогу національним митним органам на основі планів митних дій.
4. Протидія порушенням прав ІВ у світі. Публікація звітів про захист прав ІВ у третіх країнах, із зосередженням увагу на зонах вільної торгівлі, географічних зазначеннях. Запровадження спостереження за ринками ІВ, з визначенням ринків, що сприяють порушенням прав ІВ тощо.

Повідомлення 2017 року щодо Директиви 2004/48/ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності з урахуванням практики застосування директиви зосереджує увагу на відмінностях її імплементації та рекомендаціях щодо її інтерпретації. Зокрема звертається увага на національне законодавство та судову практику деяких країн, де при встановленні розміру компенсації як альтернативи збиткам застосовується подвійний або більший розмір роялті, які мав би сплатити правопорушник, якби він запитав дозволу на використання прав інтелектуальної власності. При цьому вказується на рішення Суду ЄС у справі C-367/15 *Stowarzyszenie «Oławska Telewizja Kablowa» w Oławie v Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie* [11].

Суд визначив, що особа, яка має авторське право, що було порушене, може вимагати компенсацію завданих збитків шляхом сплати суми, яка удвічі перевищує суму гіпотетичного роялті/гонорару, якщо національне законодавство передбачає таку можливість. Окрім того, судом було пояснено, що у разі порушення прав інтелектуальної власності проста сплата гіпотетичного роялті/комісії не може гарантувати компенсацію сто-

совно всіх фактично завданих збитків. Це пов'язано з тим, що виплата роялті сама по собі не забезпечить відшкодування витрат, пов'язаних з дослідженням і виявленням можливих порушень, компенсацію за можливу моральну шкоду або відсотки на суми, що повинні бути сплачені.

З урахуванням наведеного Європейська комісія рекомендує, що хоча стаття 13(1)(b) директива не обов'язково вимагає подвоєння роялті/комісії, національне законодавство, яке імплементує це положення, має дозволити правовласнику вимагати, щоб відшкодування, встановлене як одноразова сума, розраховувалося не лише на основі суми цього гіпотетичного роялті/комісії, а й на основі інших відповідних аспектів. Комісія зазначає приклади врахування додаткових витрат, визначених Судом ЄС (може включати компенсацію за будь-які витрати, пов'язані з дослідженням і виявленням можливих актів порушення, а також компенсацію за можливу моральну шкоду або відсотки на суми, що повинні бути сплачені).

Повідомлення стосовно патентів, істотних для стандартів (SEP) 2017 року, вказує, що ліцензування та забезпечення дотримання SEP є ускладненим та може призвести до конфліктів. Пропонується, щоб організації, які розробляють стандарти, надавали більш повну визначену в повідомленні інформацію стосовно SEP, такі патенти повинні підлягати перевірці ступеня їх важливості для стандарту. Комісія також визначила принципи ліцензування SEP.

В Україні, на відміну від ЄС, відсутня практика прийняття органами виконавчої влади концепцій, програм, стратегій розвитку сфери інтелектуальної власності. Істотну роль у 2007–2019 роках в оцінці ефективності законодавства та визначенні проблем, що потребують вирішення, відігравав Комітет Верховної Ради України з питань науки та освіти, яким були ініційовані у 2007, 2008, 2009 та 2015 роках парламентські та комітетські слухання з розглядом питань

охорони прав ІВ, опубліковані важливі видання з узагальненням практики застосування законодавства, аналітичні матеріали, рекомендації [12, 13]. Ситуація почала змінюватися у 2019 році, коли за ініціативою Мінекономіки України та ДО «Національний офіс інтелектуальної власності» (діяльність останнього наприкінці 2019 р. було припинено) у рамках співробітництва з ВОІВ було започатковано підготовку проекту Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні. Розроблення проекту здійснювалося українськими експертами з участю іноземних фахівців за методологією ВОІВ з урахуванням політичних документів ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Проект пройшов обговорення на низці семінарів у Києві, Одесі, Харкові, Львові, Дніпрі, а також був обговорений під час парламентських слухань «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні» 16 грудня 2019 року. Проблемою є неприйняття у 2019–2021 роках проекту стратегії або у вигляді рекомендацій парламентських слухань, або Кабінетом Міністрів України, що є негативним сигналом уповільненого руху в зазначені роки органів державної влади європейським шляхом оновлення сфери інтелектуальної власності в Україні.

2. Пропозиції щодо зміни законодавства. Робочі документи Європейської комісії.

У 2017–2022 роках Європейською комісією було підготовлено:

- i) Звіт ЄК щодо діяльності Європейської обсерваторії стосовно порушень прав інтелектуальної власності (2020 р.) [14]. Зазначається, що передання обсерваторії до Офісу ІВ ЄС (EU IPO) у 2012 році сприяло розвитку діяльності із захисту прав інтелектуальної власності. EU IPO став центром передового досвіду порушень прав інтелектуальної власності, центральним джерелом інформації, обміну найкращою практикою в ЄС і на міжнародному рівні.

EU IPO діє як фасилітатор співпраці між національними органами влади та особами, що мають права ІВ у всьому Євросоюзі, та є важливим учасником ініціатив комісії у сфері інтелектуальної власності;

- ii) Робочий документ комісії щодо оцінки регламентів ЄС № 469/2009 та № 1610/96 стосовно сертифікатів додаткового захисту лікарських засобів та засобів захисту рослин (2020 р.) [15]. Документ, базуючись на ряді досліджень ефективності системи додаткового захисту 2017, 2018 років, вказує на недоліки системи додаткового захисту, включаючи відмінності в імплементації регламентів у державах-членах ЄС (різниця процедур надання сертифіката, терміну видачі, конфліктуючі результати експертиз національних відомств та рішень національних судів). Зазначається, що ускладненість процедур отримання сертифікатів, різна національна прецедентна практика, невизначеність отримання додаткового терміну дії сертифіката для педіатричних препаратів збільшує ризики, витрати і тяганину. Отримання сертифікатів не набуло розвитку. Незважаючи на видачу щорічно близько 3 тис. європейських патентів у галузі фармацевтики в державах-членах подається незначна кількість заявок на сертифікати, зокрема у ФРН (де подано найбільше заявок) щороку подається лише кілька десятків заявок на SPC. Вказане пов'язано з обмеженістю сфери дії сертифікатів. Передбачається, що результати оцінки будуть використані для підвищення ефективності системи видачі сертифікатів;
- iii) Робочий документ ЄК Оцінка законодавства ЄС щодо охорони промислових зразків (2020 р.) [16]. Після ряду досліджень застосування актів Євросоюзу щодо промислових зразків з висновками стосовно ефективності в цілому цього інсти-

туту за виключенням охорони промисловим зразком запасних автомобільних частин [2, 268–271] у документі вказується, що при збереженні актуальності діючого законодавства доцільні окремі зміни, що стосуються: (а) адаптації законодавства для охорони об'єктів у цифровому вигляді, тримірному друку; (б) урегулювання охорони запасних частин автомобілів; (в) спрощення процедури реєстрації та її оновлення з урахуванням змін у реєстрації торговельних марок ЕUIPO; (г) зменшення ставок зборів та зміна їх структури; (д) введення адміністративної процедури визнання національних реєстрацій ПЗ недійсними; (е) розгляду доцільності збереження кумулятивної охорони через реєстрацію промислових зразків і авторським правом;

iv) документ Початкова оцінка охорони географічних зазначень для несільськогосподарської продукції на рівні ЄС (2020 р.) [17]. У 2022 році представлено також проект Регламенту щодо змін актів ЄС стосовно предметів ремісничого виробництва та промислової продукції [18]. Проектом уперше на рівні Євросоюзу передбачено запровадити реєстрацію географічних зазначень, що стосуються виробів, виготовлених або повністю вручну, або за допомогою ручних інструментів, або за допомогою механічних засобів, коли прямий ручний внесок є найважливішим компонентом («продукти ремісничого виробництва»), а також виробів, вироблених стандартизованим способом, зазвичай у масовому масштабі та за допомогою машин («промислова продукція»). Реєстрація є можливою для виробів, що виготовлені в ЄС та інших країнах. Подання заявки для виробів, виготовлених у державах-членах Євросоюзу, здійснюється, за певними виключеннями, через національні органи, які здійснюють експертизу із

застосуванням уніфікованої процедури заперечень та приймають рішення про подання заявки на реєстрацію географічного зазначення до Офісу інтелектуальної власності ЄС. На рівні Євросоюзу під час реєстрації застосовується процедура заперечень та коментарів.

У цілому проект Регламенту містить ряд структурних та змістових новацій у порівнянні з порядком реєстрації географічних зазначень для сільськогосподарських продуктів і продовольчих товарів за Регламентом № 1151/2012, зокрема стосовно використання ГЗ у якості доменних імен, запровадження діяльності Апеляційної ради тощо. Дивовижним є намагання прийняття нового Регламенту, що має діяти паралельно з раніше прийнятим Регламентом № 1151/2012, з повтором багатьох положень та оновленням інших в умовах невнесення аналогічних змін до Регламенту № 1151/2012 замість об'єднання положень двох регламентів в одному акті, як це зроблено в більшості країн світу.

Варто взяти до уваги зазначені документи та раніше вказані повідомлення Європейської комісії Міністерством економіки України, НОІВ, Укрпатентом. Незважаючи на ряд спроб створити в Україні механізм координації діяльності різних відомств щодо захисту прав ІВ, в останньому варіанті — діяльність Ради з питань інтелектуальної власності не набула постійно діючого, планового характеру, як і узагальнення та моніторинг порушень у сфері ІВ. В Україні є можливість реєстрації як географічних зазначень не лише сільськогосподарських та продовольчих товарів. Однак загалом цей напрям охорони прав ІВ не набув розвитку в основному через відсутність щоденної підтримки з боку державних органів виявлення перспективних ГЗ, допомоги у створенні об'єднань осіб для подання заявок та у підготовці заявок, а також відсутність стимулюванні цієї діяльності. Не були імплементовані важливі положення Регламенту № 1151/2012 щодо захисту

прав на ГЗ, охорони традиційних гарантованих страв та спеціальних найменувань якості.

Стосовно сертифіката додаткового захисту — у змінах до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (№ 816-IX від 21.07.2020) було враховано лише кілька положень Регламенту (ЄС) № 469/2009, проте не враховано практику Суду ЄС щодо інтерпретації положень регламенту, що може мати наслідком істотні труднощі у застосуванні цього інституту [19]. Як не дивно, протягом 2004–2021 років в Україні не були імplementовані положення Директиви 2004/48/ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, хоча свого часу Державною службою інтелектуальної власності України у співпраці з проектом Євросоюзу було підготовлено проект відповідного закону.

З урахуванням наведеного слід вивчити досвід кандидата на членство в ЄС — Молдови, де ще у 2012 році було затверджено Національну стратегію у сфері інтелектуальної власності до 2020 року з планами заходів щодо її реалізації. У 2008 році також було створено постійну Національну комісію з інтелектуальної власності [20]. Аналогічну ЄС Обсерваторію за дотримання прав інтелектуальної власності було створено у 2011 році з моніторингом порушень у сфері ІВ та підготовкою інформаційних видань, ініціативами щодо кампаній стоп піратству, просвітництва із захисту прав ІВ, що працює у координації з різними відомствами Молдови [21]. У 2020 році постановою Уряду було створено Інформаційну платформу в галузі охорони прав ІВ як інструмент взаємодії органів влади, судових органів, які беруть участь у захисті прав інтелектуальної власності (Державне агентство інтелектуальної власності Молдови (АГЕПІ), митна служба, генеральний інспекторат поліції МВС, агентство з адміністрування судових інстанцій, прокуратура, агентство із захисту прав споживачів та нагляду за ринком тощо). Підтримка ре-

єстрації географічних зазначень є одним з пріоритетів діяльності АГЕПІ з низкою ініціатив у цій сфері. Зокрема, у 2017–2018 роках за методологією, прийнятою в ЄС, було ідентифіковано близько 70 виробів з характеристиками, перспективними для реєстрації географічних зазначень [22]. У Молдові адаптацію національного законодавства у сфері інтелектуальної власності до законодавства Євросоюзу, у тому числі Директиви 2004/48/ЄС, було здійснено ще у 2007–2010 роках, а не у 2019–2020 роках як в Україні (з незакінченим прийняттям змін до законодавства з авторського права та захисту прав ІВ).

Чи можливо на такому ж рівні вести охорону прав інтелектуальної власності в Україні? Це питання до Мінекономіки України та підвідомчих організацій, які відповідають за сферу інтелектуальної власності.

3. Авторське право і суміжні права у цифровому ринку

Одним з найбільш значних надбань *acquis* у сфері ІВ у 2017–2021 роках стало прийняття Директиви ЄС 2019/790 про авторське право в єдиному цифровому ринку, яка доповнює директиви 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС [23], що мала бути імplementована державами-членами до 7 червня 2021 року. Директива містить важливий розділ щодо уніфікації виплати в Євросоюзі справедливої винагороди авторам та виконавцям за використання творів і виконань та має неабияке значення для України щодо вирішення багаторічної проблеми низьких винагород або їх невиконання авторам та виконавцям і відсутності сталої прозорої системи виплати винагород організаціями колективного управління. У документі також містяться положення щодо використання творів, які є поза комерційним обігом; нових прав видавців; запобігання порушенням прав ІВ у мережі Інтернет; винятки та обмеження.

У зв'язку з прийняттям багатьох положень директиви консенсусом та їх нечіткістю, відсутністю визначень і детальних механізмів істотне значення має

врахування досвіду держав-членів ЄС з її імплементації, а також відслідковування судової практики [24].

Стаття 18 директиви визначає, що автори та виконавці, які надали ліцензію або передали виключні права для використання своїх творів та інших об'єктів (виконань, фонограм), мають отримувати належну та пропорційну винагороду («*appropriate and proportionate remuneration*»). При цьому *держави-члени повинні забезпечити*, щоб вказані особи регулярно та не менше одного разу на рік отримували точну, вичерпну, актуалізовану *інформацію про використання творів і виконань* від сторін, яким вони надали ліцензію або уклали договір про передання прав, або від правонаступників таких сторін, субліцензіатів, зокрема, *стосовно способів використання, усіх отриманих доходів та відповідної винагороди* (ст. 19). Стаття 20 визначає *обов'язок держав-членів забезпечити* право авторів та виконавців, їх представників *вимагати від сторони*, з якою було укладено договір, або від правонаступників такої сторони *додаткової, належної та справедливої винагороди, якщо спочатку узгоджена винагорода виявляється непропорційно низькою* порівняно з усіма наступними відповідними доходами, отриманими від використання творів та виконань. Національним законодавством повинна бути передбачена можливість застосування механізму альтернативного вирішення спорів щодо виплати додаткової винагороди (ст. 21).

Статтею 22 передбачено право відкликання раніше укладеного договору автором, виконавцем або скасування певних його положень, якщо використання творів та виконань відсутнє. Національним законодавством також може бути передбачено відкликання договору з урахуванням особливостей, якщо об'єкт створено багатьма авторами (виконавцями). У цьому разі може бути встановлено можливість вибору для авторів (виконавців) замість відкликання договору — заміну умов договору на надання неви-

ключної ліцензії на використання. Вищенаведені положення (ст. 19–21 директиви) *не можуть бути змінені будь-якою угодою з автором* (виконавцем): виключення щодо застосування зазначених положень визначено лише щодо комп'ютерних програм (ст. 23).

Прийняття наведених положень, з нашої точки зору, має історичне ключове значення та повинно змінити використання авторського права перш за все в інтересах бізнесіндустрій з отриманням автором незрівнянно меншої частки винагороди. Вважаємо, що імплементація норм директиви стосовно виплати винагороди є нагальним пріоритетом при прийнятті нової редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права», може розширити фінансову прозорість використання творів, виконань, запровадити сталу систему виплати авторам, виконавцям належної винагороди.

Заключення. Аналіз ініціатив ЄС у сфері інтелектуальної власності, прийнятих документів свідчить про послідовну політику Європейського Союзу віднесення охорони прав інтелектуальної власності до пріоритетів дій з постійним моніторингом поточної ситуації, підготовкою звітів щодо ефективності законодавства, визначенням перспектив розвитку, заходів.

Такий підхід не був властивий органам виконавчої влади в Україні у 2000–2017 роках, мало місце неприйняття стратегічних документів (концепцій, програм) розвитку сфери інтелектуальної власності, відсутність оцінки ефективності застосування законодавства, а також повільне усунення недоліків законодавства (зокрема стосовно діяльності організацій колективного управління, патентного тролінгу).

Істотним, з урахуванням інтеграції України та ЄС, є звернення уваги не тільки на наближення законодавства, а й на практику діяльності інституцій Євросоюзу у сфері інтелектуальної власності, його держав-членів з оцінкою, на ви-клики, які постають перед Україною у

зв'язку з розвитком сфери інтелектуальної власності в ЄС, яке місце та якість практичної діяльності органів управління в Україні у сфері інтелектуальної власності у порівнянні з аналогічними інституціями Євросоюзу. Вказане стосується нових документів ЄС із захисту права інтелектуальної власності, удосконалення системи додаткового сертифіката охорони, охорони промислових зразків, запровадження заходів з охорони та комерціалізації ОІВ тощо для творців, малих та середніх підприємств.

Істотним недоліком сфери інтелектуальної власності в Україні є відсутність стратегічного бачення європейсько орієнтованого розвитку цієї сфери та моніторингу за реалізацією відповідних пріоритетів. У зв'язку з цим нагальним є ухвалення Стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні 2019 року, гальмування чого мало місце у 2019–2021 роки. ●

Список використаних джерел / List of references

1. *European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu>.*
2. Каница Ю. М. *Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку / Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України. Київ : Академперіодика, 2017. 664 с.*
3. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «A Single Market for Intellectual Property Rights. Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe». COM (2011) 287 final, 24.5.2011.*
4. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions «Towards a modern, more European copyright framework». Brussels. COM (2015) 626 final, 9.12.2015.*
5. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions Promoting a fair, efficient and competitive European copyright-based economy in the Digital Single Market. Brussels. COM (2016) 592 final, 14.9.2016.*
6. *Communication from the Commission «Making the most of the EU's innovative potential. An intellectual property action plan to support the EU's recovery and resilience. COM/2020/760 final, 25.11.2020.*
7. *Communication from the Commission «A balanced IP enforcement system responding to today's societal challenges Brussels». COM (2017) 707 final, 30/11/2017.*
8. *Communication from the Commission to the Institutions on Guidance on certain aspects of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights, Brussels, COM (2017) 708 final, 29.11.2017.*
9. *Communication from the Commission «Setting out the EU approach to Standard Essential Patents», Brussels. COM (2017) 712 final, 29.11.2017.*
10. *Commission communication — Guidance to the Member States concerning foreign direct investment and free movement of capital from third countries, and the protection of Europe's strategic assets, ahead of the application of Regulation (EU) 2019/452 (FDI Screening Regulation) (2020/C 99 I/01).*

11. *Judgment of the CJEU (Fifth Chamber) of 25 January 2017, C-367/15, Stowarzyszenie «Oławska Telewizja Kablowa» w Oławie v Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie, EU:C:2017:36.*
 12. *Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та право застосування. Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 21 березня 2007 р. Київ : Парламентське видавництво, 2007. 320 с.*
 13. *Інтелектуальна власність у формуванні інноваційної економіки України: проблеми законодавчого забезпечення та державного регулювання / за заг. ред. В. І. Полохала. Автор-упоряд. : Г. О. Андрощук. Київ : Парламентське вид-во, 2010. 384 с. тощо.*
 14. *Report from the Commission «Evaluation of the Application of the Regulation (EU) No 386/2012 of 19 April 2012». Brussels. COM (2020) 755 final, 24.11.2020.*
 15. *Commission staff working document «Evaluation of the Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the supplementary protection certificate for medicinal products, and Regulation (EC) No 1610/96 of the European Parliament and of the Council concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products», Brussels, 25.11.2020. SWD (2020) 292 final.*
 16. *Commission staff working document Evaluation of EU legislation on design protection. Brussels, 6.11.2020. SWD(2020) 265 final. Commission Inception impact assessment «Review of the Design Directive and Community Design Regulation». Ref. Ares (2020)7065286 - 24/11/2020.*
 17. *Commission Inception impact assesment «EU protection of geographical indications for non-agricultural products». Ref. Ares (2020)7158775 - 27/11/2020.*
 18. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on geographical indication protection for craft and industrial products and amending Regulations (EU) 2017/1001 and (EU) 2019/1753 of the European Parliament and of the Council and Council Decision (EU) 2019/1754. COM (2022) 174 final, 13.04.2022.*
 19. *Каница Ю. М. Сертифікат додаткової охорони лікарських засобів ЄС та продовження строку чинності патенту на винахід в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2016. № 5(91). С. 49–57.*
 20. *Государственное агентство по интеллектуальной собственности Республики Молдова. URL: <https://www.agepi.gov.md/ru>.*
 21. *Observatorul respectării drepturilor de proprietate intelectuală. URL: <https://observatorpi.md/>.*
 22. *Fala, Anatolie. Studiul privind identificarea produselor, băuturilor, bucatelor și obiectelor de meșteșugărit pasibile înregistrării în calitate de Indicații Geografice, Denumiri de Origine și Specialități Tradiționale Garantate în Republica Moldova / Anatolie Fala; coaut.: Maria Pântea [et al.] ; AGEPI, SARDPI. Chișinău: S. n., 2018 (F.E.-P. «Tipografia Centrală»). 148 p.*
 23. *Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019. P. 92–125.*
 24. *Каница Ю. М. Директива ЄС про авторське право в єдиному цифровому ринку: нові виміри чи нові випробування? Інтелектуальна власність. № 8, 2019. С. 6–22. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=1537.*
1. *European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu>.*
 2. *Капциса Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрямки розвитку / Тсентр досліджен інтелектуальної власності та трансферу технологій NAN України. Київ : Академперіодика, 2017. 664 с.*

3. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «A Single Market for Intellectual Property Rights. Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe». COM (2011) 287 final, 24.5.2011.*
4. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions «Towards a modern, more European copyright framework». Brussels. COM (2015) 626 final, 9.12.2015.*
5. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions Promoting a fair, efficient and competitive European copyright-based economy in the Digital Single Market. Brussels. COM (2016) 592 final, 14.9.2016.*
6. *Communication from the Commission «Making the most of the EUs innovative potential. An intellectual property action plan to support the EUs recovery and resilience. COM/2020/760 final, 25.11.2020.*
7. *Communication from the Commission «A balanced IP enforcement system responding to todays societal challenges Brussels». COM (2017) 707 final, 30/11/2017.*
8. *Communication from the Commission to the Institutions on Guidance on certain aspects of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council on the enforcement of intellectual property rights, Brussels, COM (2017) 708 final, 29.11.2017.*
9. *Communication from the Commission «Setting out the EU approach to Standard Essential Patents», Brussels. COM (2017) 712 final, 29.11.2017.*
10. *Commission communication — Guidance to the Member States concerning foreign direct investment and free movement of capital from third countries, and the protection of Europes strategic assets, ahead of the application of Regulation (EU) 2019/452 (FDI Screening Regulation) (2020/C 99 I/01).*
11. *Judgment of the CJEU (Fifth Chamber) of 25 January 2017, C-367/15, Stowarzyszenie «Oławska Telewizja Kablowa» w Oławie v Stowarzyszenie Filmowców Polskich w Warszawie, EU:C:2017:36.*
12. *Zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti v Ukraini: problemy zakonodavchoho zabezpechennia ta pravo zastosuvannia. Materialy parlamentskykh slukhan u Verkhovnii Radi Ukrainy 21 bereznia 2007 r. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo, 2007. 320 s.*
13. *Intelektualna vlasnist u formuvanni innovatsiinoi ekonomiky Ukrainy: problemy zakonodavchoho zabezpechennia ta derzhavnoho rehuliuвання / za zah. red. V. I. Polokhala. Avtor-uporiad. : H. O. Androshchuk. Kyiv : Parlamentske vyd-vo, 2010. 384 s. toshcho.*
14. *Report from the Commission «Evaluation of the Application of the Regulation (EU) No 386/2012 of 19 April 2012». Brussels. COM (2020) 755 final, 24.11.2020.*
15. *Commission staff working document «Evaluation of the Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council concerning the supplementary protection certificate for medicinal products, and Regulation (EC) No 1610/96 of the European Parliament and of the Council concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products», Brussels, 25.11.2020. SWD (2020) 292 final.*
16. *Commission staff working document Evaluation of EU legislation on design protection. Brussels, 6.11.2020. SWD(2020) 265 final. Commission Inception impact assessment «Review of the Design Directive and Community Design Regulation». Ref. Ares (2020)7065286 - 24/11/2020.*
17. *Commission Inception impact assesment «EU protection of geographical indications for non-agricultural products». Ref. Ares (2020)7158775 - 27/11/2020.*

18. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on geographical indication protection for craft and industrial products and amending Regulations (EU) 2017/1001 and (EU) 2019/1753 of the European Parliament and of the Council and Council Decision (EU) 2019/1754. COM (2022) 174 final, 13.04.2022.*
19. *Kapitsa Yu. M. Sertyfikat dodatkovoi okhorony likarskykh zasobiv YeS ta prodovzhennia stroku chynnosti patentu na vynakhid v Ukraini. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2016. № 5(91). S. 49–57.*
20. *Hosudarstvennoe ahentstvo po yntellektualnoi sobstvennosti Respublyky Moldova. URL: <https://www.agepi.gov.md/ru>.*
21. *Observatorul respectării drepturilor de proprietate intelectuală. URL: <https://observatorpi.md/>.*
22. *Fala, Anatolie. Studiul privind identificarea produselor, băuturilor, bucatelor și obiectelor de meșteșugărit pasibile înregistrării în calitate de Indicații Geografice, Denumiri de Origine și Specialități Tradiționale Garantate în Republica Moldova / Anatolie Fala; coaut.: Maria Pântea [et al.]; AGEPI, SARDPI. Chișinău: S. n., 2018 (F.E.-P. «Tipografia Centrală»). 148 p.*
23. *Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019. P. 92–125.*
24. *Kapitsa Yu. M. Dyrektyva YeS pro avtorske pravo v yedynomu tsyfrovomu rynku: novi vymiry chy novi vyprobuvannia? Intelektualna vlasnist. № 8, 2019. S. 6–22. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=1537.*

Надійшла до редакції 27.09.2022 року

Kapitsa Yu. Modern trends in the development of protection of intellectual property in the European Union in the context of the integration of Ukraine and the EU. The modern development of EU intellectual property law in 2017-2022 is studied. The active role of the European Commission in analysing the effectiveness of EU acts and determining plans for the development of the sphere of intellectual property in the EU is noted. Attention is drawn to the expediency of using European Commission documents within the framework of the integration of Ukraine and the EU regarding IP (IP action plan, COM/2020/760 final; IP enforcement system, COM(2017) 707 final; guidance on Directive 2004/48 /EC, COM(2017) 708 final, standard essential patents», COM(2017) 712 final etc; evaluation of design designs protection, 2020; system of supplementary protection certificate, 2020; geographical indications protection, 2020 etc.

The essential importance of the DSM Directive (EU) 2019/790 with introduction of a sustainable system of payment the fair remuneration to authors and performers as well revocation mechanism regarding licence or the transfer of rights where there is a lack of exploitation of that work, and the relevance of the implementation of these provisions in the legislation of Ukraine are emphasized.

It is relevant to take into account the Guidance of the Commission on Directive 2004/48/EC, in particular, that the right holder could demand that the damages set as a lump sum are calculated not only because of the single amount of that hypothetical royalty/fee, but also based on other appropriate aspects. Regarding Commission evaluation of the Regulations (EC) No. 469/2009 and No. 1610/96 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products and plant protection products, it is relevant to take into consideration in the legislation of Ukraine not only the provisions of the specified regulations, but also the decisions of the ECJ on the interpretation of the specified acts.

Regarding geographical indication protection for craft and industrial products in the EU-registration of GI for non-agricultural products is possible in Ukraine. However, the activities of the ministries need to be particularly strengthened, considering the experience of Poland, Moldova and other countries that envisage support from government authorities for the identification of promising geographical indications, assistance in creating associations of individuals to submit GI applications and in the preparation of applications, as well as stimulating activities for the protection of GI.

The relevance of the adoption in Ukraine of the Strategy for the Development of the Intellectual Property Sphere in Ukraine, which was developed in cooperation with WIPO back in 2019 and contains European oriented guidelines for the development of the sphere of intellectual property in Ukraine, is noted.

Keywords: protection of intellectual property rights, European Union, integration of Ukraine and the EU, enforcement of intellectual property, copyright protection